

Právní úprava na ochranu přírody II. Základní
požadavky na chování subjektů. Nástroje právní
regulace a jejich aplikace

Druhová ochrana

PŽP PRO NEPRÁVNÍKY
PODZIM 2015
IVANA PRŮCHOVÁ
TEZE PŘEDNÁŠKY

Druhová ochrana v systému ochrany přírody a krajiny

- OCHRANA PŘÍRODY – VEŘEJNÝ ZÁJEM - § 58 ZoPK
- Účel ochrany
 - udržení a obnova přírodní rovnováhy v krajině, rozmanitosti forem života...přitom je třeba zohlednit hospodářské, sociální a kulturní potřeby obyvatel a regionální a místní poměry (§ 1 ZoPK)
- **Ochrana přírody**
 - **obecná**
 - ✦ územní
 - ✦ **druhová**
 - **zvláštní**
 - ✦ územní
 - ✦ **druhová**
 - vzájemný vztah obecné a zvláštní ochrany přírody
 - **ochrana biodiverzity**

Prameny právní úpravy

- **Mezinárodní úmluvy**

- zejména

- Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního bohatství, Sdělení FMZV č.159/1991 Sb.
- Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů,(Bonnská úmluva), Sdělení MZV č.127/1994 Sb.)
- Dohoda o ochraně netopýrů v Evropě, Sdělení č. 208/2004 Sb.
- Úmluva o biologické rozmanitosti, Sdělení č.134/1999 Sb.
- Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť, Sdělení MZV 107/2001 Sb.
- Úmluva o mezinárodním obchodu volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITEC) , Sdělení FMZV č.572/1991 Sb.

Prameny právní úpravy

4

✦ Právo EU

- Nařízení Rady (ES) č. 338/97 ze dne 9. prosince 1996 **o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi**
- Nařízení Komise (ES) č. 865/2006 ze dne 4. května 2006 o **prováděcích pravidlech k nařízení Rady (ES) č. 338/97** o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním

Prameny právní úpravy

5

- **Vnitrostátní úprava**
- **Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny**, ve znění pozdějších předpisů
 - **prováděcí předpisy**
 - Vyhl.395/1992 Sb., kterou se provádí zák.č. 114/1992 Sb.
 - Vyhl.č. 189/2013 Sb., o ochraně dřevin rostoucích mimo les, ve znění 222/2014 Sb. Sb.
- **Zákon č. 115/2000Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy**
- **Zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a její nápravě a o změně některých zákonů**
- **Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi (o obchodování s ohroženými druhy)**, ve znění zák.č. 346/2009 Sb.
-
- **SOUVISEJÍCÍ:**
- **Zákon o zoologických zahradách, zákon o myslivosti, zákon o ochraně zvířat proti týrání, veterinární zákon, zákon o rostlinolékařské péči**
- **Stavební zákon**

Obecná ochrana druhová

- Ochrana planě rostoucích rostlin
- Ochrana volně žijících živočichů
 - ✦ včetně handicapovaných
- Ochrana volně žijících ptáků
- Ochrana dřevin rostoucích mimo les
- Ochrana paleontologických nálezů

Ochrana rostlin a živočichů - 1

- § 5 ZoPK
- **Všechny druhy rostlin a živočichů** chráněny před
 - **Zničením**
 - **Poškočováním**
 - **Sběrem či odchytem**
 - ✦ který **vede nebo mohl by vést** k jejich
 - ohrožení na bytí nebo
 - vést k degeneraci nebo zničení ekosystému, jehož jsou součástí
 - k narušení rozmnožovacích schopností druhů
 - k zániku populace druhů
 - zničení ekosystému, jehož jsou součástí
- **nevztahuje se na zásahy při hubení rostlin a živočichů podle zvláštních předpisů**
- Při porušení podmínek - orgán ochrany přírody je oprávněn **omezit** rušivou činností

Ochrana rostlin a živočichů - 2

8

- **Povinnosti při provádění zemědělských, lesnických pracích, stavebních a dalších činnostech (§ 5/3 ZoPK)**
 - postupovat tak, aby nedocházelo k nadměrnému úhynu rostlin a zraňování živočichů, ničení jejich biotopů
 - povinnost používat technicky a ekonomicky dostupné prostředky
 - ✦ **Oprávnění orgánu ochrany přírody uložit zajištění nebo použití takovýchto prostředků, neučiní-li tak povinná osoba sama**
- **Záměrné rozšíření geograficky nepůvodního druhu (§ 5/4 ZoPK)**
 - ✦ povolení orgánu ochrany přírody

Ochrana volně žijících ptáků - 1

- § 5a, § 5b ZOPK
- **Zákazy**
 - **Úmyslného usmrcování nebo odchyt**
 - **Úmyslného poškozování, ničení hnízd**
 - **Sběru vajec**
 - **Úmyslného vyrušování ptáků**
 - **Držení ptáků, jejichž lov a odchyt jsou zakázány**
 - ✦ výlučka pro druhy ptáků dle zákona o myslivosti
 - **Zákaz prodeje, držení za účelem prodeje**
 - ✦ Povinnost prokázat původ
 - Vazba na předpisy o myslivosti
- **Povinnosti při stavbě nadzemního vedení vysokého napětí**
 - Ochranné prostředky
- Vztah obecné a zvláštní ochrany ptáků

Ochrana volně žijících ptáků – 2

odchylný postup

- **Odchylný postup** při ochraně ptáků:
 - **V zájmu (§ 5b odst. 1 ZoPK)**
 - ✦ **Veřejného zdraví**
 - ✦ **Veřejné bezpečnosti**
 - ✦ **Bezpečnosti leteckého provozu**
 - ✦ **Prevence závažných škod na úrodě, domácích zvířatech, lesích, rybářství, vodním hospodářství**
 - ✦ **Ochrany volně žijících živočichů, rostlin**

Odchylný postup při ochraně ptáků

11

- **Původní právní úprava:**
 - regulace vyhláškou MŽP
 - ✦ **Konkrétně: vyhl. MŽP č.294/2006 Sb., o odchylném postupu pro usmrcování špačka obecného**
 - „špaček na vinici“
- **Právní úprava na základě novely ZoPK zák.č.349/2009 Sb.**
 -
 - **Rozhodnutím orgánu ochrany přírody**
 - nebo
 - **Opatřením obecné povahy – MŽP (na základě novely zák.č. 349/2009 Sb., do té doby vyhláškou MŽP – příklady viz níže)**
 - **Opatření obecné povahy „odchylný postup pro usmrcování kormorána velkého (*Phalacrocorax carbo sinensis*) při prevenci závažných škod na rybářství a za účelem ochrany (jiných) volně žijících živočichů na území Jihomoravského kraje**
 - ✦

Ochrana dřevin a jejich kácení -1

- § 7 a násl. ZoPK
- Ve spoj. s vyhl.č. 189/2013 o ochraně dřevin a povolování jejich kácení (úč. 15.7.2013) ve znění vyhl. č. 222 /2014 Sb.,(úč.1.11.2014)
 - Vztah obecné a zvláštní ochrany (památné stromy) - § 7 odst. 1 ZoPK
- Nedovolené zásahy do dřevin
 - § 2 vyhl.č. 189/2013
 - ✦ Zásahy vyvolávající poškození nebo ničení dřevin, které způsobí podstatné nebo trvalé snížení jejich ekologických nebo společenských funkcí nebo bezprostředně či následně způsobí jejich odumření
 - ✦ O nedovolený zásah se nejedná, pokud je prováděn za účelem zachování nebo zlepšení některé z funkcí dřeviny, v rámci péče o zvláště chráněné druhy rostliny nebo živočicha anebo pokud je prováděn v souladu s plánem péče o zvláště chráněné území
 - ✦ Viz blíže Metodické doporučení k aplikaci ustanovení vyhlášky MŽP č. 189/2013 Sb., ve znění pozdějších předpisů – in Věstník MŽP 1/2015

Kácení dřevin

13

- Na základě:
- **A) Povolení**
- **B) Oznámení**
 - ✦ Před kácením
 - ✦ Po kácení
- **C) Bez povolení, bez oznámení**
- **D) na základě uložení povinnosti orgánem ochrany přírody**
 - ✦ provést nezbytné zásahy
 - ✦ pokácet dřevinu
 - *Blíže viz dále*

Ochrana dřevin – kácení 1

14

- **Povolovací princip**, pokud zákon nestanoví-li zákon jinak
 - podmínky vydání povolení
 - ✦ závažné důvody po vyhodnocení funkčního a estetického významu dřevin
 - ✦ kácení dřevin na silničních pozemcích
 - povolení
 - jen po dohodě se silničním správním úřadem
 - ✦ kácení dřevin u železničních drah
 - jen po dohodě s drážním správním úřadem
 - ! interpretační problémy v návaznosti na zák.č. 266/1994 Sb., o drahách
 - Žádost o povolení
 - Náležitosti: § 4 vyhl.č. 189/2013 Sb.

Ochrana dřevin a jejich kácení - 2

- **Kácení na základě **oznámení**** (tj.povolení není třeba)

- **A. Oznámení PŘED kácením**
 - **Z důvodů pěstebních**
 - ✦ **Za účelem obnovy nebo provádění výchovné probírky porostů**

 - **Při údržbě břehových porostů, prováděné při správě vodních toků)**

 - **K odstraňování dřevin v ochranném pásmu zařízení elektrizační a plynárenské soustavy při provozování těchto soustav**

 - **Ze zdravotních důvodů, není-li stanoveno jinak**

 - **Oznámení nejméně 15 dnů předem orgánu ochrany přírody**
 - ✦ **Orgán ochrany přírody může pozastavit, omezit, zakázat, pokud odporuje požadavkům ochrany dřevin**

 - ✦ **Náležitosti oznámení**

Ochrana dřevin a jejich kácení - 3

16

- **B. Oznámení PO kácení**
 - ✦ **Dřeviny, jejichž stavem zřejmě a bezprostředně ohrožen život a zdraví nebo hrozí-li škoda značného rozsahu**
 - **Oznámení do 15 dnů od provedení kácení**

- **C: Ani povolení, ani oznámení**
 - **Kácení dřevin se stanovenou**
 - ✦ **velikostí**

 - ✦ **jinou charakteristikou**

 - ✦ **Blíže viz § 3 vyhl.č. 189/2013 Sb., o ochraně dřevin a povolování jejich kácení**

D. Uložení povinnosti zásahů vč. kácení orgánem ochrany přírody

- ✦ **§ 7 odst. 2 ZoPK**

Ochrana dřevin a jejich kácení - 3

- Náhradní výsadba
 - ke kompenzaci ekologické újmy
 - může uložit orgán ochrany přírody v rozhodnutí o povolení kácení dřevin
 - pozemky, na nichž bude výsadba realizována
 - ✦ § 9 odst. 2 ZoPK
- vč. povinnosti následné péče max. na dobu 5ti let
- Odvody - § 9 odst. 3
 - za povolené kácení
 - za protiprávní kácení
 - NUTNOST UPRAVIT ZVLÁŠTNÍM ZÁKONEM - ZMOCNĚNÍ NEBYLO NAPLNĚNO - V PRAXI PROTO NEAPLIKOVATELNÉ
 - ✦ důsledky pro aplikační praxi, judikatura Ústavního soudu

Ochrana paleontologických nálezů

- **§ 11 ZoPK**
 - **věc, která je významným dokladem nebo pozůstatkem života v geologické minulosti a jeho vývoje do současnosti**
 - ✦ např. zkameněliny
- **Osoba, která učiní nález**
 - **sama jej rozpozná (subj.stránka)**
 - **Povinnost zajistit nález**
 - ✦ Před zničením, poškozením, odcizením
 - ✦ Opatřit údaje o místě nálezu a dalších okolnostech
 - ✦ - na písemné vyzvání orgánu ochrany přírody sdělit údaje, umožnit přístup, poskytnout dokumentaci
- **Záchranný paleontologický průzkum**
 - **Povinen umožnit**
 - ✦ Vlastník pozemku, na jehož pozemku byl nález učiněn
 - ✦ Ten, kdo vykonává činnost, při níž k nálezu došlo
 - ✦ Po ukončení
 - Umožnění provádět odborný paleontologický
 - dohled nad dalšími pracemi
- **Vývoz paleontologických nálezů**
 - ✦ se souhlasem orgánu ochrany
- **Vazba na § 176 stavebního zákona**

Zvláštní ochrana přírody druhová

- Předmět ochrany:
 - Památné stromy
 - Zvláště chráněné rostliny
 - Zvláště chránění živočichové
 - Zvláštní ochrana nerostů

Památné stromy

- **Mimořádně významné stromy, jejich skupiny, stromořadí**
- Vyhlášení rozhodnutím
- Zákaz poškozování
- Ošetřování se souhlasem orgánu ochrany
- Ochranné pásmo – vyhlášené
 - - ex lege
 - poloměr desetinásobku průměru kmene měřeného ve výši 130 cm nad zemí
- Zákazy v ochranných pásmech památných stromů
- Výjimky ze zákazů u památných stromů (§ 56)
- Zrušení ochrany
- Evidence a označování památných stromů
 - Ústřední seznam ochrany přírody
 - platan javorolistý (platan hispanica), Brno, Veverčí:
 - Blíže viz ÚSOP
http://drusop.nature.cz/ost/chrobjektiv/odps/pstromy/index.php?frame&ODPS_TREE=7866&SO_MOST=10106

Zvláště chráněné rostliny

- Kategorizace:
 - a) kriticky ohrožené
 - b) silně ohrožené
 - c) ohrožené
- - Příloha vyhlášky č. 395/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- Ochrana:
 - ve všech podzemních a nadzemních částech a ve všech vývojových stádiích, i „mrtvé“ – uhynulé
 - Zákaz sbírat, trhat, vykopávat, poškozovat, ničit jinak rušit ve vývoji
 - Zákaz držet, pěstovat, dopravovat, prodávat, vyměňovat nebo nabízet za účelem prodeje nebo výměny

Zvláště chráněné rostliny - 2

22

- Výjimky z ochrany zvláště chráněných rostlin
- (§ 49 odst. 2)
- Druhy ohrožených rostlin:
 - pokud rostou přirozeně uvnitř jiných kultur a jsou-li ničeny, poškozovány nebo rušeny v přirozeném vývoji v souvislosti s běžným obhospodařováním,
 - jsou pěstovány v kulturách získaných povoleným způsobem,
 - pocházejí z dovozu a nejsou předmětem ochrany podle mezinárodních smluv
- Druhy kriticky a silně ohrožené
 - v jejich případě je možné uzavřít dohodu o způsobu hospodaření mezi orgánem ochrany a vlastníkem nebo nájemcem ze

Zvláště chráněné druhy živočichů - 1

- **Kategorizace:**
 - a) **kriticky ohrožené**
 - b) **silně ohrožené**
 - c) **ohrožené**
- Příloha vyhlášky č. 395/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- Ochrana:
 - **ve všech podzemních a nadzemních částech a ve všech vývojových stádiích, i „mrtvé“ – uhynulé**
 - **poškozovat, ničit, jinak rušit ve vývoji**
 - **Zákaz držet, dopravovat, prodávat, vyměňovat nebo nabízet za účelem prodeje nebo výměny**

Zvláště chráněné druhy živočichů - 2

24

Výjimky z ochrany

Druhy ohrožené

zásah je prokazatelně nezbytný v důsledku běžného obhospodařování nemovitostí nebo jiného majetku nebo z důvodů hygienických, ochrany veřejného zdraví, veřejné bezpečnosti, leteckého provozu

k zásahu nutné nutné předchází stanovisko orgánu ochrany přírody, pokud nejde o naléhavý zásah z hlediska veřejného zdraví, veřejné bezpečnosti a bezpečnosti leteckého provozu

Orgán ochrany přírody může ve stanovisku uložit náhradní ochranné opatření

- např. záchranný přenos živočichů

-

Společné prostředky ochrany pro zvláště chráněné rostliny a živočichy

- **Prokázání původu** - § 54 ZoPK
- **Záchranné programy** - § 52 ZoPK
- **Výjimky ze zákazů** - § 56
 - rozhodnutím
 - OOP
 - dohoda ve stanovených případech – nahrazuje výjimku
- **předchozí souhlas k činnostem**- v bližších ochranných podmínkách
 - § 57 ZoPK

Zvláštní ochrana nerostů

- Ochrana in situ – na místě výskytu
- Zákaz poškozovat, sbírat bez povolení orgánu ochrany
- Seznam – stanoví zvl. předpis – dosud nebyl vydán

Orgány ochrany přírody (§ 75 a násl)

- Obecní úřady
- Pověřené obecní úřady
- Obecní úřady obcí s rozšířenou působností
- Krajské úřady
- Správy NP
- Agentura ochrany přírody a krajiny
- Újezdní úřady
- ČIŽP
- Ministerstvo životního prostředí
- Ministerstvo obrany
 - **Formy činnosti**
 - ✦ NPA, ISP, VPS, OOP , závazná stanoviska, předchozí souhlasy atd.

Stráž přírody

- Poslání:
 - Kontrola dodržování předpisů o ochraně přírody a krajiny
 - Fyzická osoba za splnění zákonných podmínek
- Ustanovují ji
 - Krajské úřady
 - Správy NP a správy CHKO
- Úřední osoba
- Oprávnění
 - **Zjišťovat totožnost osob, které porušují předpisy na ochranu přírody**
 - **Ukládat a vybírat blokové pokuty za přestupky**
 - **Vstup na cizí pozemky**
 - **Zadržet ke zjištění totožnosti osobu, kterou přistihnou při porušování předpisů o ochraně přírody, předat ji orgánu Policie ČR**
 - **Požadovat pomoc nebo součinnost orgánů Policie ČR, popř. obecní policie**
 - ✦ **Oprávnění pozastavit rušivou činnost**
 - ✦ **Případy bezprostředního ohrožení zájmů ochrany přírody**
- Odpovědnost státu za škodu

Vstupy na pozemky, přístup do krajiny, omezení přístupu a vstupu

- A) **orgány ochrany přírody** (§ 62 ZoPK)
- B) **subjekty za účelem zajištění péče** (§ 68 odst. 3 ZoPK)
- C) **každý** - přístup do krajiny (§ 63 ZoPK)

- Omezení přístupu a vstupu
 - zákonné limity přístupu dle § 63 ZoPK
 - omezení z důvodu ochrany přírody (§ 64 ZoPK)
 - ✦ východisko pro omezení přístupu do přírody a krajiny v čl. 14 odst. 3 LZPS

Biologické hodnocení

- § 67 ZoPK
 - Pojem
 - ✦ **Přírodovědný průzkum dotčených pozemků**
 - ✦ **Hodnocení zamýšleného zásahu na rostliny a živočichy**
 - o jeho nezbytnosti rozhoduje orgán ochrany přírody, určuje i osobu, která je provede
 - zajišťuje investor
 - provedení se neuloží, pokud probíhá EIA

Omezení a zákaz činnosti

- § 66 ZoPK
- Orgán ochrany přírody je oprávněn
 - stanovit FO a PO podmínky pro výkon činnosti, která by mohla způsobit nedovolenou změnu obecně nebo zvláště chráněných částí přírody
 - činnost , která by mohla způsobit nedovolenou změnu **zakázat**
 - ✦ Omezení uplatnění této pravomoci orgánu ochrany přírody:
 - Novela zák.č. 114/1992 Sb. zák.. 350/2012 Sb. s úč. K 1.1.2013
 - nelze uplatnit v případě již vydaného pravomocného rozhodnutí
 - diskuse

Účast spolků/ občanských sdružení

- § 70 ZoPK
- právo na informace o zamýšlených zásazích a zahajovaných správních řízeních
 - podmínky uplatnění
 - ✦ Žádost
 - Věcná a místní specifikace
 - Platnost 1 rok od jejího podání
 - Lze ji podat opakovaně
- Spolek (občanské sdružení) jako účastník správních řízení
 - podmínky
 - vztah k řízením podle ZOPK
 - vztah k řízením podle jiných právních předpisů
 - Specifika účasti v případě „navazujících řízení“ na proces EIA
 - ✦ - viz blíže účast veřejnosti při ochraně ŽP

Účast obcí při ochraně přírody a krajiny

33

- § 71 ZoPK
 - Právo na podklady a informace od orgánů ochrany přírody a krajiny
 - Zvláště chráněná území – vyhlášení, rušení
 - ✦ Vyjádření (§ 71 odst. 1 ZoPK)
 - ✦ Námitky u návrhu na vyhlášení NP a CHKO a vymezení jejich zón dle a při změně jejich vymezení § 40/4 ZoPK
 - Správní řízení (§ 71/3)
 - ✦ Obce jsou ve svém územním obvodu účastníkem řízení podle zákona o ochraně přírody a krajiny, pokud v téže věci nerozhodují jako orgány ochrany přírody

Ústřední seznam ochrany přírody

- § 42 ZoPK
- předmět evidence:
 - Zvláště chráněná území
 - Oblasti Natura 2000
 - ✦ Evropsky významné lokality
 - ✦ Ptačí oblasti
 - Chráněná území, která jsou smluvně chráněna (vazba na EVL)
 - **Památné stromy (dle § 47 ZoPK)**
- ohlašovací povinnost orgánu ochrany přírody
- veřejný
 - každý má oprávnění nahlížet v přítomnosti pověřeného pracovníka
 - dálkový přístup

Odpovědnost na úseku ochrany přírody a krajiny - přehled

- **Odstranění následků neoprávněných zásahů („nápravná opatření“)- § 86 ZoPK**
 - uvedení do původního stavu - § 86 ZoPK – tj.odstranění následků neoprávněných zásahů
 - náhradní opatření - § 86 ZoPK
- **Správně právní odpovědnost – přestupky, jiné správní delikty**
- **Odebrání nedovoleně držených jedinců zvláště chráněných druhů (§ 89 ZoPK) – vlastníkem se stává stát**
- **Občanskoprávní odpovědnost za škodu**
 - dle o.z.
 - dle zvláštních předpisů – např. LZ, zákon o myslivosti
 - odpovědnost státu za škodu za škodu způsobenou zvláště chráněnými živočichy
 - - zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených zvláště chráněnými živočichy – bobr evropský, vydra říční, los evropský, medvěd hnědý, rys ostrovid, vlk
 - ✦ Pozn. do 31.3.2013 kormorán velký
- **Odpovědnost za ekologickou újmu - zák.č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě a o změně některých zákonů**
 - Na chráněných druzích volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin, na přírodních stanovištích
- **trestněprávní odpovědnost**
 - Zák.č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
 - Zák.č418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob

- Děkuji za pozornost.